

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Cristina Rizzi

Hate crimes v kyberprostoru

Hate crimes in cyberspace

Praha 2018

Vedoucí práce: PhDr. Hedvika Boukalová, Ph.D.

Chtěla bych moc poděkovat vedoucí této práce paní PhDr. Hedvice Boukalové, Ph.D. za trpělivost, kterou se mnou měla a za její cenné rady. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, která mi byla velkou oporou.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30.7.2018

.....

Cristina Rizzi

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje fenoménu hate crimes v kyberprostoru. V první řadě mapuje jeho možné výklady a uvádí názory jednotlivých autorů. Dále se práce věnuje popisu kyberprostoru a kyberkriminality. Uvádí také jednotlivé druhy a typy hate crimes v kyberprostoru. V posledních kapitolách se práce věnuje pachatelům a obětem hate crimes. Za cíl si práce klade zmapovat tato témata.

Návrh výzkumu se týká obětí hate crimes. Jedná se o kvantitativní výzkum a jeho cílem je zjistit, zda existuje rozdíl mezi psychickými dopady trestného činu na oběti, které zažily útok v kyberprostoru a na oběti, které zažily útok mimo kyberprostor.

Klíčová slova

hate crimes, kyberprostor, kyberzločin, oběti

Abstract

The bachelor thesis concentrates on the phenomenon called hate crimes in cyberspace. In the first place thesis maps possible interpretation of this phenomenon and presents various opinions of authors. Furthermore, thesis concentrates on the description of cyberspace and cybercrime. It also lists types of hate crimes in cyberspace. In the last chapters thesis concentrates on perpetrators and victims of hate crimes in cyberspace. The aim of this thesis is to map all these topics.

Proposal of the practical part is focused on the victims of hate crimes in cyberspace. The research is quantitative and aim to find out if there is a difference between psychological effects of the hate crime on victims who have suffered cyber attacks and the victims who have experienced attack in real life.

Keywords

hate crimes, cyberspace, cybercrime, victims

Obsah

Úvod	6
Literárně přehledová část.....	8
1. Pojem hate crime	8
1.1 Vymezení pojmu	8
1.2 Hate crimes a právo v České republice	10
2. Kyberprostor a kyberkriminalita	12
2.1 Vymezení pojmu kyberprostor	12
2.2 Kyberkriminalita.....	13
2.2.1 Psychologické aspekty útoků na internetu.....	14
2.3 Specifika komunikace v kyberprostoru	16
3. Hate crimes v kyberprostoru.....	18
3.1 Specifické znaky hate crimes v kyberprostoru	18
3.2 Druhy a formy hate crimes v kyberprostoru.....	19
3.3 Pachatelé hate crimes v kyberprostoru	21
3.3.1 Typy pachatelů	23
3.4 Oběti hate crimes v kyberprostoru.....	26
3.4.1 Dopady trestného činu v kyberprostoru na oběti.....	28
Návrh výzkumného projektu	31
4. Cíle výzkumu.....	31
5. Design výzkumného projektu.....	32
6. Výzkumný soubor	32
7. Výzkumné metody.....	33
8. Způsob zpracování dat.....	35
9. Etika navrhovaného výzkumu	35
10. Diskuse	35

Závěr.....	37
Seznam použité literatury	38
Seznam obrázků.....	43
Seznam tabulek.....	44
Seznam zkratk.....	45
Příloha 1.....	I

Úvod

V této bakalářské práci se zabývám hate crimes v kyberprostoru. Jedná se o násilí, které je velmi specifické. Pachatelé si své oběti vybírají na základě jejich nezměnitelných charakteristik jako je například barva kůže nebo sexuální orientace. V posledních letech můžeme zaznamenat velký nárůst tohoto násilí také v kyberprostoru. Pachatelé v kyberprostoru na své oběti útočí prostřednictvím technologií. Jsou to např. útoky na sociálních sítí nebo na různých webových stránkách.

Literárně přehledová část je rozdělena na tři větší kapitoly. První kapitola se věnuje samotnému pojmu hate crime. Je důležité si tento pojem vymežit a ukázat, jak jednotliví autoři hate crime chápou. Neexistuje totiž jednotná definice tohoto pojmu a překlady se liší mezi jednotlivými státy. V kapitole se také krátce věnuji překladu pojmu hate crime. Další podkapitolou je hate crimes a právo u nás v České republice. Tuto kapitolu považuji za důležitou, jelikož přispívá k lepšímu vymezení pojmu hate crime. Je také důležitá proto, abychom věděli, jaké možnosti pomoci mají oběti hate crime.

Druhá kapitola popisuje kyberprostor. Je důležité si tento pojem vymežit, abychom věděli, kde se hate crimes v kyberprostoru odehrávají. Jelikož jde o trestné činy, zařadila jsem sem také podkapitolu o kyberkriminalitě. V této kapitole se také zabývám psychologickými aspekty útoků na internetu, jelikož jsou odlišné od útoků v reálném světě. Další podkapitolou je komunikace v kyberprostoru. Tato podkapitola popisuje pozitiva a negativa takovéto komunikace.

Poslední kapitolou jsou samotné hate crimes v kyberprostoru. Nejprve se zaměřuji na specifické znaky hate crime a kromě jiného také popisuji obtížnost určení hate crime v kyberprostoru. Další kapitola je zaměřena na druhy hate crime v kyberprostoru. Jedná se především o cyberhate, vyhrožování a vydírání a obtěžování. Rozdělují také hate crimes podle toho, na kterou skupinu pachatelé útočí. Zaměřuji se na činy spáchané na základě rasy, národnosti, etnické příslušnosti, náboženského vyznání, sexuální orientace, politického přesvědčení a postižení. Další podkapitolou jsou pachatelé hate crimes v kyberprostoru. Popisují jejich specifika a jejich motivaci, zaměřuji se také na typy pachatelů a popisují jejich typologii. Část této kapitoly je také věnovaná skupinovým hate crime. Hate crime skupiny na internetu se označují jako cyber mobs. Poslední podkapitolu věnuji obětem. Popisují jejich viktimizaci a symboliku hate crime. Část je také věnována dopadům trestného činu na oběti.

Návrh výzkumu se věnuje obětem tohoto trestného činu. Výzkum je kvantitativní a jeho cílem je zjistit, zda existuje rozdíl mezi psychickými dopady trestného činu na oběti, které zažily útok v kyberprostoru a na oběti, které zažily útok mimo kyberprostor.

Autorka této práce využila jak zahraniční, tak české zdroje. Je použita jedna sekundární citace, a to z toho důvodu, že daný článek byl v ruském jazyce. V práci je citováno podle normy APA (2010).

Literárně přehledová část

1. Pojem hate crime

1.1 Vymezení pojmu

Činy motivované nenávisí nejsou novým konceptem, stačí se podívat například do 60. let 19. století a vznik Ku Klux Klanu nebo například do 90. let 19. století, kde můžeme pozorovat vlny rasismu a diskriminace vůči imigrantům do USA. Samotný pojem hate crime však vznikl mnohem později a to v 70. letech 20. století v USA a poté se rozšířil i do dalších zemí. V České republice se tento pojem objevil v polovině 80. let minulého století (Mareš, 2011; Matoušková, 2013).

Definice hate crimes však není jednotná, liší se například i mezi jednotlivými státy USA. V Oregonu hate crimes zahrnují oběti, které byly napadeny na základě fyzického nebo mentální handicapu, kdežto například stát New Jersey takové oběti do hate crimes nezařazuje. Každý stát se tedy snaží o vlastní definici, která odráží problematické aspekty státu. Pojem hate crimes můžeme vnímat jako dynamickou oblast, která se neustále vyvíjí a postihuje aktuální problémy (Boeckmann & Turpin-Petrosino, 2002; Perry, 2001).

Primárně koncept vznikl, aby pokryl trestné činy, které jsou motivované rasovou, národní nebo etnickou nenávisí. Nyní se však rozšířil i na další oblasti např. sexuální orientace, genderová příslušnost nebo věk (Mareš, 2011). Mezi obecně přijímanou definici patří definice, kterou poskytla Kancelář pro demokratické instituce a lidská práva (ODIHR). Tato organizace spadá pod OBSE, což je mezinárodní bezpečnostní organizace. Hate crimes jsou tedy podle této organizace: *„Jakékoliv trestné činy, jak proti osobám, tak i majetku, u kterého bylo na oběti nebo cíle tohoto činu zaútočeno z důvodu jejich domnělé nebo skutečné příslušnosti, propojenosti, náklonnosti, podpore nebo členství v určité skupině. Tato skupina může být definována na základě skutečné nebo domnělé rasy, národnostního nebo etnického původu, jazyka, barvy pleti, náboženství, pohlaví, věku, psychického nebo tělesného postižení, sexuální orientace nebo dalšího podobného faktoru“* (Zapomenuté oběti: násilí z nenávisí a poradenství pro jeho oběti v ČR, 2010, s. 20).

Hate crime se do českého jazyka překládá jako „trestný čin z nenávisí“. Tento překlad však autoři moc nepoužívají, spíše se můžeme setkat s „kriminalitou s extremistickým podtextem“, „trestnou činností páchanou z rasových, národnostních a jiných nenávisných pohnutek“ (Matoušková, 2013), „trestnými činy z ideové nenávisí“, „extremistickým

násilím“ (Čírtková, 2013) anebo také „násilím z nenávisti“ (*Zapomenuté oběti: násilí z nenávisti a poradenství pro jeho oběti v ČR*, 2010; Kalibová, 2011). Vegrichtová (2013) však upozorňuje na používání pojmu „kriminalita s extremistickým podtextem“, který podle autorky nevystihuje všechny nenávisně motivované činy. Objektivnější jí přijdou pojmy „nenávislný incident“ či „trestný čin z nenávisti“.

Termín „trestný čin z nenávisti“ používá Herczeg (2008) a definuje jej jako „*protiprávní jednání, které naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu a jeho pohnutkou je apriorní nenávisť pachatele vyplývající z příslušnosti oběti útoku k určité rase, národnosti, etnické skupině, náboženství, třídě či jiné sociální skupině*“ (Herczeg, 2008, s. 11). Důraz na poslední spojení *jiná sociální skupina* kladou i autoři projektu *Zapomenuté oběti: násilí z nenávisti a poradenství pro jeho oběti v ČR* (2010), kteří ho upřednostňují před spojením *nebo dalšího podobného faktoru*, které můžeme vidět u definice hate crime organizace ODIHR. Spojení jim přijde vystihující, jelikož upozorňuje, že se jedná o násilí proti určitým sociálním skupinám.

Kromě těchto překladů se ve světě používají i jiné. Například ve Spolkové republice Německo místo pojmu hate crime používají pojem „politicky motivovaná kriminalita“, označuje se tím kriminalita spáchána „*proti osobě kvůli jejímu politickému smýšlení, národnosti, státní příslušnosti, rase, barvě pleti, náboženství, světovému názoru, původu, sexuální orientaci, postižení nebo vzhledu, popřípadě jejímu společenskému statusu*“ (Matoušková, 2013, s. 242).

Americká autorka Gerstenfeld (2013) definuje hate crimes velmi jednoduše, a to jako kriminální jednání, které je motivované skupinovou příslušností oběti. Tato definice mi však přijde velmi široká, a proto považuji za lepší definici organizace ODIHR, popřípadě definici Herczega.

Dále například Perry (2001) zmiňuje používání pojmu „ethnoviolence“, tento pojem je podle autorky často zaměňován s pojmem hate crimes. Ethnoviolence vnímá jako společenský a dynamický proces, který se ve společnosti vyvíjí. Tento termín používá i Ehrlich (2009) a je pro něj výstižnější než pojem hate crimes, jelikož lépe definuje cílovou skupinu, na kterou je útok mířen.

Kalibová (2011) zmiňuje i rozdíly mezi pojmy „hate violence“ a „bias violence“. Násilí z nenávisti (hate violence) je takové násilí, které je motivované nenávisí vůči osobě nebo skupině osob, které jsou příslušníky určité skupiny. Tato skupina má většinou charakteristický znak, který příslušník této skupiny nemůže změnit (např. barva pleti, zdravotní stav, sexuální orientace...). V souvislosti s násilím z nenávisti autorka zmiňuje

trestnou činností z nenávisti (hate crimes). Takovéto činy jsou motivovány nesnášenlivostí a již naplňují podstatu trestného činu. Předsudečné násilí (bias violence) je motivováno předsudky vůči skupině, ke které oběť údajně nebo skutečně patří. Nejedná se tedy o jednání motivované nenávistí, ale jde o jednání motivované předsudky. Nenávist je často doprovázena pohrdáním (Říčan, 2010) na rozdíl od předsudků, které jsou často spojovány s negativními postoji vůči určité skupině. Tyto postoje nemusí být založené na předešlé zkušenosti a jsou velmi odolné proti změnám. Jedná se např. o rasové předsudky (Nakonečný, 1999).

1.2 Hate crimes a právo v České republice

V České republice není zákonná definice trestných činů z nenávisti. Trestní zákoník č.40/2009 Sb., účinný k 3. 1. 2018, však zohledňuje trestné činy motivované nenávistnou pohnutkou. Jedná se např. o *obecné přitěžující okolnosti*. Přitěžující okolnosti § 42 TZ zahrnují spáchání trestného činu z národnostní, rasové, etnické, náboženské, třídní či jiné podobné nenávisti. Přestože v zákoně explicitně nejsou zahrnuty osoby s odlišnou sexuální orientací, kterých se útoky z nenávisti také týkají, termín *jiná podobná nenávist* však umožňuje při výměře trestu zohlednit i nenávist vůči této skupině osob. Dále sem např. patří *trestné činy narušující soužití lidí* (Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci - § 352 TZ, Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob - § 355 TZ, Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod - § 356 TZ) a *trestné činy proti lidskosti* (Útok proti lidskosti - § 401 TZ, Apartheid a diskriminace skupiny lidí - § 402 TZ, Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka - § 403 TZ, Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka - § 404 TZ; Kalibová In: *Zapomenuté oběti: násilí z nenávisti a poradenství pro jeho oběti v ČR*, 2010; *Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákon*, 2009).

Trestní zákoník ve znění, které je účinné k 3. 1. 2018, tedy poskytuje ochranu skupině osob, na které je útočeno kvůli jejich rase, etniku, národnosti, víře nebo politickému přesvědčení. Neobsahuje však explicitně ochranu pro osoby napadené z důvodu jejich sexuální orientace, věku, zdravotního stavu a pohlaví. Proto míra trestu může být pro tyto skupiny odlišná. Příkladem může být trestný čin vraždy. Pokud je osoba zavražděna z důvodu rasy, pachatel může získat vyšší trest než v případě vraždy z důvodu sexuální orientace oběti. Přestože se také jedná o nezměnitelné charakteristiky oběti, za takovou vraždu by pachatel mohl získat trest, který je stejný jako vražda bez nenávistné pohnutky (*Zapomenuté oběti: násilí z nenávisti a poradenství pro jeho oběti v ČR*, 2010).

Příklad - trestný čin vraždy

	nejméně	max.	poznámka
osoba zavražděna bez nenávistné pohnutky	10 let	18 let	výměra trestu bude záviset na okolnostech spáchání trestného činu
osoba zavražděna z důvodu své rasy, etnika, národnost, politické přesvědčení, vyznání	15 let	20 let / výjimečný trest	výměra trestu bude záviset na okolnostech spáchání trestného činu
osoba zavražděna z důvodu své sexuální orientace, zdravotního stavu, věku	10 let	18 let	výměra trestu se může vzhledem k § 42 TZ pohybovat v horní polovině trestní sazby, bude však záležet i na dalších okolnostech

Obrázek 1: Příklad-trestný čin vraždy (Kalibová In: *Zapomenuté oběti: násilí z nenávisti a poradenství pro jeho oběti v ČR, 2010*)

V další novele zákona by se tedy měly právně pokrýt i oběti, které byly napadeny z důvodu jejich odlišné orientace, věku, zdravotního stavu, pohlaví, popřípadě jiné nezměnitelné charakteristiky. Trestní právo nerozlišuje nenávistné incidenty, které se staly v reálném prostoru nebo v kyberprostoru. Velký rozdíl je však v možnostech dopadení pachatele a prokázání toho, že spáchal trestný čin z nenávisti.

Kromě trestního zákoníku chrání oběti trestných činů z nenávisti také zákon o obětech trestných činů (zákon č. 45/2013 Sb.). Trestný čin je sám o sobě velmi traumatizující událostí v životě člověka. Po trestném činu zpravidla nastává trestní řízení, které je pro oběť emočně i psychicky náročné. Je proto velmi důležité, aby oběť měla práva, která ji takovouto obtížnou situaci pomohou překonat. Jako jedno z práv oběti je to, že se může identifikovat jako oběť. Oběti hate crimes patří do skupiny zvláště zranitelných obětí, které např. mají právo nesetkat se s pachatelem - § 17 ZOTČ (Kalibová a kol., 2016; *Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů*, 2013). V další novele zákona by se mělo také myslet na oběti násilí z nenávisti, které nebyly napadeny jen fyzickým útokem, ale také útokem na internetu. Jelikož nenávistné útoky na internetu jsou druhým nejčastějším místem, kde oběti bývají napadeny (*Zpráva o násilí z nenávisti v České republice 2014, 2015*).

Tyto zákony vnímám jako velmi důležité, oběť trestného činu z nenávisti nemá kvůli své specifické viktimizaci moc možností, jak se bránit. Právní rámec dává obětem alespoň pocit naděje a ochrany, že budou pachatelé za čin odsouzeni. Bohužel díky anonymitě v kyberprostoru je obtížnější pachatele vypátrat.

2. Kyberprostor a kyberkriminalita

2.1 Vymezení pojmu kyberprostor

Poté, co internet začal být užíván také pro komerční účely, vznikala fóra, na kterých mohli lidé mezi sebou komunikovat. Ze začátku to byla fóra na online hrách a v současném století to jsou především sociální sítě, které jsou zadarmo (např. Facebook, Twitter a YouTube) a také e-mail. Tato komunikace na fórech se začala označovat jako komunikace v kyberprostoru. Je tedy jasné, že se nejedná o reálný prostor, jde spíše o amorfnní oblast, v níž a přes kterou lidé komunikují pomocí počítačů, popřípadě jiných technologických zařízení, které jsou připojena k síti, jako např. mobilní telefon. Jde o komunikaci přes textové zprávy, videa nebo audio stopy. Tato komunikace se může odehrávat v reálném čase nebo může být opožděna. Umožňuje tak komunikaci s lidmi, které člověk připojený k síti nezná a které by v reálném životě nemusel nikdy potkat (McQuade, 2009).

Definovat kyberprostor je velmi důležité, protože z tohoto pojmu vycházejí další pojmy, jako je například kybernetická nenávist (cyberhate), kybernetický útok (cyber attack) a kyberkriminalita (cybercrime). McQuade (2009) kyberprostor definuje jako virtuální prostor, ve kterém mohou uživatelé počítačových sítí z celého světa komunikovat a vzájemně spolupracovat. Podle autora je kyberprostor velmi podstatným prvkem v životě člověka. Což se ukazuje např. na počtu uživatelů internetu. K červenci 2016 mělo přístup na internet kolem 3,4 biliónu lidí na světě. V České republice je to ke stejnému datu přibližně 76 % obyvatel České republiky a z těchto lidí se přibližně 77 % připojí k internetu každý den (Český statistický úřad, 2017).

Ottis a Lorents (2010) považují za jádro kyberprostoru globálně propojené sítě přes hardware, software a data. Definují kyberprostor jako časově závislý soubor propojených informačních systémů a lidských uživatelů, kteří interagují s těmito systémy. Za velmi důležitou složku považují právě lidský faktor, který se nevyhnutelně stává součástí kyberprostoru.

Strate (1999) zahrnuje do kyberprostoru také interaktivní a vztahový prostor, kam patří např. komunikace mezi lidmi na internetu. Kyberprostor se tak stává součástí našeho

osobního prostoru. Patří do naší ochranné „bubliny“, kterou si chráníme a snažíme se, aby zůstala nenarušena.

2.2 Kyberkriminalita

Kyberkriminalita neboli počítačová kriminalita vznikla spolu s kyberprostorem a jde o novou formu zločinů. Vzniká tím nový prostor pro delikventní chování a pro nové metody vyšetřování trestných činů.

Kyberkriminalita je kriminalita spojená s počítačem, který je nosičem informací a hlavní jsou data, která obsahuje. Počítač může fungovat jako nástroj nebo jako předmět útoku (je cílem nebo prostředkem) (Gřivna & Polčák, 2008; Matoušková, 2013). Mezi charakteristiky kyberkriminality patří to, že se odehrává ve virtuálním prostředí, zahrnuje stávající podoby deviantního chování, jen jsou v nových formách (např. krádež dat), a obsahuje takové deviantní chování, které by bez kyberprostoru neexistovalo (Gřivna & Polčák, 2008; Završnik, 2017).

Wall (2003) kyberkriminalitu rozdělil podle příležitostí k páčání trestné činnosti. Kyberprostor poskytuje více příležitostí k páčání tradiční kriminality, poskytuje také zcela nové příležitosti k páčání tradiční kriminality, a hlavně poskytuje příležitost k nové formě kriminality. Mezi typy kyberkriminalit řadí činy spojené s násilným obsahem. Kyberprostor tedy poskytuje více příležitostí k pronásledování a obtěžování osob, dává novou příležitost, jak šířit generalizovaný nenávistný projev a za novou formu kriminality považuje Wall (2003) organizovaný nenávistný projev a cílený nenávistný projev.

Gřivna a Polčák (2008) popisují dva pohledy na kyberkriminalitu. První je kvalitativní pohled, kdy jsou zasaženy individuální subjektivní práva jedince a druhý je kvantitativní pohled, kdy je narušena informační infrastruktura společnosti. Tito autoři také vnímají kyberzločin jako trestný čin, který ohrožuje informační a síťovou bezpečnost, který používá informační-komunikační technologie ke spáchání trestných činů a který je spojen s obsahem počítačových dat. Grabosky (2001) do kyberkriminality řadí např. podvody, padělání, výhružky, daňový únik, užívání počítače k páčání nepočítačové kriminality, kyberterorismus a také šířené urážlivého materiálu.

Jelikož je internet snadno přístupný, cenově dostupný a v podstatě anonymní kanál, je ideálním způsobem, jak šířit nenávist. Díky internetu mají podobně smýšlející jedinci možnost propagovat a sdílet své nenávistné ideologie. Otevírá se tím prostor pro skupiny, které šíří nenávist, tzv. hategroups (Partners against hate, 2003). Po roce 2000 začaly vznikat kromě nenávistných webových stránek také podcasty, blogy a videa. Rozšířila se také

nenávist na sociálních sítích jako je např. Facebook a YouTube (Gerstenfeld, 2013). V roce 2011 bylo až 14 tisíc webových stránek nahlášeno kvůli nenávistnému obsahu (Chan, Ghose & Seamans, 2015). Chan, Ghose a Seamans (2015) uvádí, že není důkaz o tom, že by hate crimes v kyberprostoru vedly k hate crimes v reálném světě. Na internetu však existují návody, jak tuto trestnou činnost páchat.

2.2.1 Psychologické aspekty útoků na internetu

Útoky na internetu mohou probíhat např. prostřednictvím webových stránek, elektronické pošty a internetového chatu v reálném čase. V případech webových stránek se jedná především o podporu a propagaci nenávistného materiálu šířeného vůči určité skupině obyvatel nebo vůči určité osobě. V případech e-mailu a chatu se řeší posílání, sdílení citlivých informací o osobě nebo o osobách (McQuade, 2009). Ve všech těchto způsobech komunikace existuje riziko, že komunikátor zůstane anonymní, popřípadě může mít falešnou identitu. Proto identifikace autora, který oběť obtěžuje nebo šíří nenávistný projev může být velmi obtížná (Završnik, 2017).

Ve většině případů je chování pachatelů úmyslné, opakované a agresivní. Útoky mohou mít různé formy, např. může útočník zveřejnit pomluvy nebo nepravdivé informace o oběti jejím příbuzným či kamarádům s úmyslem oběť očernit a zničit její vztahy s druhými. Díky internetu jsou tyto informace za velmi krátký čas přístupné velkému počtu lidí. Útočník se také může za oběť vydávat, sdílet, popřípadě psát jejím příbuzným či přátelům nebo kolegům v práci. Může však také oběť vyloučit z online komunikace tím, že ji bude ignorovat nebo vylučovat ze skupin. Na rozdíl od autorů Chan, Ghose a Seamans (2015) McQuade (2009) tvrdí, že tyto online útoky nemusí zůstat jen online a mohou se přenést i do reálného života. Student, který je vyhozen z online skupiny spolužáky bude nejspíše vylučován i ze skupiny ve třídě. Toto platí i naopak, útoky v reálném světě se mohou přenést do kyberprostoru (McQuade, 2009).

Komunikace prostřednictvím technologií může vytvářet iluzi neviditelnosti. Útočník vystupuje jako neznámá, anonymní osoba. Tím, že mezi útočníkem a obětí je prostředník-technologie, útočník může být méně empatický, popřípadě nemusí rozumět tomu, že oběti svými slovy ubližuje. Anonymita na internetu umožňuje lidem porušovat sociální normy. Pokud je jedinec přesvědčen, že se mu jeho jednání nebude připisovat, spíše poruší sociální normy, než kdyby nebyl anonymní (McQuade, 2009). Goldstein (2002) uvádí, že lidé ignorují sociální normy, pokud jsou ve skupině nebo mají možnost schovat se za masku (např. pseudonym). Tento fenomén se nazývá deindividuace. Lidé jednají destruktivněji

pokud nevnímají přímou hrozbu nějaké sankce (Mullen, 1983). Jednají také častěji na základě předsudků, pokud si myslí, že nemohou být identifikováni (Plant & Devine, 1998). Tento pocit anonymity lidí ovlivňuje natolik, že jsou si méně vědomi sami sebe, jelikož si myslí, že jejich činy na internetu zapadnout do stovky jiných činů (Kiesler, Siegel & McGuire, 1984; Mckenna & Bargh, 2000).

Dalším fenoménem, který doprovází útoky na internetu je skupinová dynamika a skupinová polarizace. Stejně jako v reálném světě i na internetu ovlivňuje skupina chování jedince. Internet umožňuje snadné nalezení lidí, kteří smýšlí podobně jako my sami. Pocit anonymity může minimalizovat rozdíly mezi různými členy online skupin a tím spíše se člen cítí jako součástí skupiny. Nalezením takovéto skupiny jedinec nabude většího sebevědomí a má tendenci k identifikaci s radikálnějšími názory (Spears, Lea & Lee, 1990; Sunstein, 2009). Na internetu můžeme pozorovat „cyber mobs“ skupiny. Jsou to skupiny, které záměrně útočí na skupinu nebo na jednotlivce a členové se předhánějí v tom, který přidá co nejurážlivější komentář nebo který jinak urazí domluvenou oběť. Jde o jakousi kompetici, jak co nejvíce zničit oběť (Citron, 2014).

Některé oběti kyberzločinů mohou mít zkušenost se zničením, manipulací nebo odmítnutím přístupu k cenným datům, jiné zase mohou přijít o peníze a další se mohou stát obětí nenávistných projevů. Tyto útoky sice nejsou fyzické, ale na oběť mají velmi podobný dopad. Projevuje se jak v sociální, tak ekonomické sféře. Oběti mohou mít strach, že budou zasaženy jejich interpersonální vztahy, v případech ztráty cenných věcí (dat, peněz) pocítují narušení soukromí a všechny tyto okolnosti mohou ovlivnit další sféry jejich života (např. ztráta zaměstnání) (Citron, 2014).

Mladiství se také samozřejmě stávají oběťmi útoků na internetu. Tyto útoky ani kolikrát nehlásí, a to většinou z důvodu, že se bojí přehnané reakce dospělých. Obávají se také toho, že jim dospělí technologie zabaví (Citron, 2014; McQuade, 2009). Někteří rodiče nemají přehled o tom, co jejich děti dělají online, a dokonce se i vyhýbají jejich kontrolování (Citron, 2014). Studie společnosti McAfee (2013) se dotazovala 1 301 rodičů na to, jak moc znají aktivity svých dětí na internetu, 74 % rodičů přiznalo, že nemají čas nebo energii kontrolovat, co jejich děti dělají online. Stejná studie se také dotazovala 1 173 mladistvých ve věku 10-23 na to, zda byly svědky nebo přímo oběťmi nějakých útoků na internetu, 27 % mladistvých uvedlo, že bylo svědky takových činů a 13 % mladistvých uvedlo, že bylo oběťmi. Citron (2014) klade velmi velký důraz na to, aby rodiče se svými dětmi probírali bezpečnost na internetu. Podle autorky by rodiče měli být více zapojeni do internetového života svých dětí a bezpečnost na internetu by měli probírat stejně jako sexuální výchovu

nebo poučování o škodlivých látkách. Měli by je upozornit na útoky, kyberšikanu a podobné aktivity, které jsou za hranicí.

2.3 Specifika komunikace v kyberprostoru

V této podkapitole se budu zabývat komunikací v kyberprostoru. Tato komunikace je velmi jedinečná. Prostřednictvím počítače či jiného elektronického přístroje můžeme vyjádřit své emoce tlumeně, anonymně, a hlavně bez zábran. Do této komunikace patří také používání emotikonů. Tito „smajlíci“ nám pomáhají nahradit neverbální komunikaci, která při online komunikaci chybí. Přestože je emoce prožívaná na dálku, může mít velký dopad na danou osobu (Janoušek, 2015). Garza (2002) upozorňuje na opomíjení tělesného, prostorového a časového při komunikaci online. Samotná komunikace v kyberprostoru je neutrální. Pozitivní nebo negativní působení pak závisí na osobnostních a situačních faktorech.

DeAndrea, Tong a Walther (2010) rozdělují komunikace v kyberprostoru na tři oblasti. První oblastí je sociální interakce. Přes své pozitivní charakteristiky, jako je např. vytváření sociálních vztahů, které by nebyly v reálném světě možné nebo využití anonymity pro svěřeni se, má i své negativní charakteristiky. Jedná se např. o kyberstalking, vyhrožování, obtěžování, zneužívání nových vztahů aj. Spekuluje se o tom, zda jsou tyto negativní charakteristiky projevem osobnostních tendencí, které osoba již měla, nebo zda tato interakce v kyberprostoru umožnila změnu osobnostních tendencí jedince.

Druhou oblastí je komunikace v internetových skupinách. Tato komunikace umožňuje rychlejší a větší výměnu informací a také spolupráci. Pozitivem této oblasti je možnost sociální opory skupiny, pomoc při problémech a možnost obrátit se na někoho v podstatě neustále. Negativem je však utváření různých nenávistných skupin, pro které je tak komunikace na internetu rychlejší a snadnější. Dostanou se k většímu objemu informací a zároveň mají lepší přístup k šíření svých názorů. Je také snadnější zmobilizovat skupinu přes internet k nějakému útoku mimo virtuální svět (DeAndrea, Tong & Walther, 2010). Janoušek (2015) zmiňuje, že skupiny vytvořené online potřebují delší čas k vzájemné adaptaci a výměně pravých informací než skupiny v reálném světě.

Třetí oblastí je vlastní zachování sebeúcty. Jelikož jde o komunikaci na dálku, je tak snadnější přisuzovat nedostatky ostatním členům skupiny, kteří jsou vzdálení. Umožňuje to tak členům uchovat si sebeúctu. Vlastní neúspěch je tak spíše atribuován okolnostem než vlastní neschopnosti (DeAndrea, Tong & Walther, 2010)

Další problematikou komunikace přes elektronické prostředky je identita jedince jako uživatele. Turkle (1995) poukazuje na vliv sítí na osobní identitu jedince. Jedinčova identita a jeho sebe prezentace se může velmi měnit ve virtuálním světě. Dospívající tráví v kyberprostoru velké množství času a je otázkou, zda jim tyto on-line dovednosti získané při navazování vztahů ve virtuálním světě, budou nápomocny při navozování reálných vztahů. Janoušek (2015) upozorňuje na citlivost období adolescence pro vytváření identity. Virtuální svět umožňuje nespočet možností, jak si identitu změnit, proto často bývá základní identita upozaděna a je narušována jinými identitami dospívajícího. Ve virtuálním světě máme možnosti snadněji hrát hry, či se různě měnit jak vědomě, tak nevědomě, než v reálném světě (Janoušek, 2015).

Identitu a její vývoj na sociálních sítích zkoumali autoři Asmolov a Asmolov, kdy určili tři vývojové etapy. První byla komunikace na základě celkové anonymity, nepoužívali se vlastní jména, ale jen přezdívky, byl měněn i věk a pohlaví. Zkoumali se možnosti a hranice změny identity. Druhou etapou byla stabilita identity, nezáleželo, jestli je anonymní nebo opravdová, cenily se pravdivé informace, které se daly ověřit. Poslední, třetí kapitola, přišla se vznikem Facebooku a dalších podobných sociálních sítí. Na těchto sociálních sítí je podmínkou pro rozvoj pravá identita jedince. Nemusí mít na sociálních sítí vše, co se týká jeho obsahu identity, jde spíše o formální udržení této identity. Prostorem pro obsah identity se pak staly blogy a videoblogy, které umožňují hlubší poznání jedince. Je samozřejmé, že opět jedinec nechce říkat své nejtajnější tajemství nebo ukazovat nějakou část života, a proto svou identitu konstruuje. Je tak jasné, že ani tato identita není zcela pravou identitou jedince (cituji podle Janouška, 2015). Janoušek (2015) se dále zamýšlí nad tím, zda je vůbec možné odkrýt celou identitu člověka ve virtuálním světě. Možnosti kyberprostoru vidí v posílení komunikace a kooperace v reálných mezilidských vztazích.

Dalším problémem je pak samotná interpersonální komunikace. Na jedné straně může být komunikátor zcela upřímný a otevřený a na straně druhé může být anonymní osoba, která tvoří svou identitu na základě toho, jaký je komunikátor z druhé strany. Souvisí s tím také vlastní sebeuvědomění a možnost sebeodkrývání. S tímto tématem také souvisí deindividuace, která je charakteristická snížením sebeuvědomění zaměřeného jak na druhé, tak i na sebe (Janoušek, 2015).

3. Hate crimes v kyberprostoru

3.1 Specifické znaky hate crimes v kyberprostoru

Rozhodujícím faktorem pro vznik nenávistných incidentů je sociální kontext. Předsudky a stereotypy o druhých skupinách existují snad ve všech kulturách. Rozdíl je však v různém přijetí těchto druhých skupin. Oběti hate crimes bývají většinou součástí skupiny, která je minoritou ve společnosti, popřípadě má nějakou znevýhodněnou pozici ve společnosti. Tyto skupiny bývají často stigmatizovány a jejich vyšší zranitelnost může podpořit pachatele v rozhodnutí útok spáchat. Tento útok pachatele je vyvolán právě předsudky a stereotypy. Jak jsem již zmínila, oběti jsou napadány z důvodu jejich nezměnitelné charakteristiky, proto i viktimizace je jiná než u tradičních trestných činů (Čírtková, 2013; *Zpráva o násilí z nenávisti v České republice 2014, 2015*).

Trestný čin spáchaný na základě nenávisti v kyberprostoru se dá někdy určit velmi obtížně. Zkoumá se, zda zpráva, kterou oběť dostane, obsahuje hrozbu, a jestli byla cílená na osobu nebo skupinu kvůli jejich nezměnitelným charakteristikám. Rozhodnutí o tom, zda se jedná o trestný čin však záleží na tom, jak stát definuje hate crimes (Partners against hate, 2003). Autoři projektu Partners against hate (2003) zmiňují několik bodů, díky kterým můžeme hate crimes v kyberprostoru identifikovat. První bod se týká oběti, opět zmiňují útok kvůli nezměnitelným charakteristikám oběti. Dále zmiňují, že oběť mohla být součástí skupiny, která propagovala její vlastní minoritní skupinu. K útoku mohlo dojít v nějaký významný den (např. Gay Pride). Druhý bod se týká toho, jak byl útok spáchán. Může se jednat o výhrušné e-maily, webové stránky s nenávistnou tematikou, komentáře, kresby, symboly a internetové graffiti. Další bod se týká pachatele. Ten může být součástí organizované nenávistné skupiny nebo může jednat sám za sebe. Důležitým rysem jeho útoku je jeho ideová motivace. U útoků páchaných z nenávisti chybí hmotná pohnutka (Gerstenfeld, 2013; Herczeg, 2008; Matoušková, 2013; Partners against hate, 2003). Kalibová (2011) také zmiňuje, že se skupiny samy k útoku následně hlásí.

Trestné činy z nenávisti mají tedy dopad nejen na samotnou oběť, ale také na skupinu, kterou je součástí a na skupiny, které jsou ve společnosti minoritou nebo jsou znevýhodněny (Kalibová, 2011; Mareš, 2011). Pachatelovy činy se stávají symbolem, kromě oběti samotné napadají i ostatní sociální skupiny a šíří strach mezi jejími členy. Jelikož jsou spouštěcím mechanismem charakteristické znaky oběti jsou rizika viktimizace velmi vysoká (Čírtková, 2013; Matoušková, 2013).

3.2 Druhy a formy hate crimes v kyberprostoru

Nejčastěji mají hate crimes podobu verbálního útoku (hate speech). Do této kategorie také spadá tzv. **cyberhate**, jde o podobu verbálního útoku, který je však šířen v kyberprostoru. Jedná se především o komentáře na sociálních sítích či webových stránkách, dále jde o různé slogany, symboly, písně a videa, která jsou mířena proti osobě nebo skupině, kterou osoba v očích pachatele reprezentuje (Citron, 2014; Gerstenfeld 2013). Takovéto nenávistné projevy je možné na sociálních sítích nahlašovat a následně by je měla daná sociální síť stáhnout. Společnosti jako je Facebook, Twitter a YouTube v roce 2016 přijali *Code of Conduct on countering illegal hate speech online*, tento kodex je zavazuje ke kontrole oznámení nenávistných projevů na jejich platformě. Pokud vyhodnotí obsah jako nevhodný, měly by jej do méně než 24 hodin stáhnout ze sociální sítě (Jourová, 2016). V rámci monitoringu tohoto kodexu byla zástupcem České republiky InIustitia, která ohlásila celkem 99 případů nenávistného obsahu, celkem bylo odstraněno 47% příspěvků. InIustitia upozorňuje na různé reakce sociálních sítí na ohlášení, např. YouTube nereagoval ani na jeden z 26 ohlášených příspěvků (In IUSTITIA, 2017).

Dále mohou mít hate crimes podobu **vyhrožování a vydírání**. Může se opět jednat o komentáře nebo soukromé zprávy, popřípadě e-mailové zprávy. Kalibová (2011) zmiňuje případ, kdy administrátorovi stránek bylo vyhrožováno usmrcením jeho dítěte a jeho samotného za to, že opakovaně odstraňoval rasistické komentáře ze stránek. Vydírání se nemusí týkat jen osob s konkrétní charakteristikou, ale také osob, které danou skupinu podporují a pomáhají jí. Příkladem může být vyhrožování organizaci InIustitia, která pomáhá obětem trestných činů z nenávisti.

Další podobou hate crimes je **obtěžování**. Pro obtěžování v kyberprostoru je používán pojem cyber harassment. Toto obtěžování např. zahrnuje hrozby násilím, pověst poškozující lži a celkovou invazi soukromí. Jedná se spíše o dlouhodobější obtěžování než o jeden samostatný případ (Citron, 2014). K tématu obtěžování patří také kyberšikana. Jedná se o opakované obtěžování, které je cílené opět na jedince. Jedním z typů kyberšikany je kyberstalking. Kyberstalking je opakované pronásledování jedince prostřednictvím informačních a komunikačních technologií. Toto chování vnímají oběti jako rušivé, ohrožující, obtěžující a někteří autoři kladou také důraz na strach, který oběť při kyberstalkingu prožívá (Fox, Nobles & Fisher, 2011; Reyns, Henson & Fisher, 2012; Spitzberg & Hoobler, 2016). Dreßing, Bailer, Anders, Wagner a Gallas (2014) poznamenávají, že kyberprostor může přilákat i takové pachatele, kteří by neměli mimo

virtuální svět odvahu někoho obtěžovat. Citron (2014) také zdůrazňuje, že pachatelé riskují méně, pokud oběť obtěžují a pronásledují online.

Dále se hate crimes mohou rozlišovat podle toho, na kterou skupinu osob pachatelé cílí.

Velkou skupinou jsou oběti hate crimes spáchaných na základě **rasy, národnosti a etnické příslušnosti**. Podle Berecz a Devinat (2016) je rasismus založen na přesvědčeních a předsudcích, že lidé patří k různým rasám a podle toho by se s nimi také mělo odlišně zacházet. V případech na internetu je snadnější určit, zda se jedná o rasově, národnostně nebo etnicky motivovaný čin, díky komentářům, které jsou většinou zcela explicitní. Autoři dále zdůrazňují nárůst nenávistných útoků online v celé Evropě.

V České republice jsou nejohroženější skupinou Romové a Vietnamci (Chmelík, 2001; Kalibová, 2011). Podle již zmíněného monitoringu z roku 2017 z 99 případů bylo 19% mířeno na Romskou národnost.

Chmelík (2001) zdůrazňuje verbální podobu útoku z nenávisti, na internetu jde pak především o videa, texty a různé audionahrávky. Jako příklad může sloužit píseň na YouTube, která se nazývá „Stoupá Rom za Romem“ nebo také přímo „playlist“ nazván „Rasistické písně“.

Další skupinou sem spadající jsou Židé. Kalibová (2011) zmiňuje, že fyzické útoky na Židy nejsou tak časté, díky jejich výrazné integraci. Na internetu jsou však útoky na Židovskou komunitu časté. Jako příklad mohou sloužit komentáře na Facebookové stránce Židovská obec Praha Josefov, kde pachatelé psali vulgární výhrůžky a jeden z pachatelů navrhoval svržení bomb na Izrael. Dalším příkladem útoku může být popírání holocaustu, které se na stránkách také vyskytovalo.

Jednou z dalších skupin jsou oběti hate crimes spáchaných na základě **náboženského vyznání**. Podle již zmíněného monitoringu bylo 24 % útoků mířeno na osoby s odlišným náboženským vyznáním a 37 % bylo mířeno proti imigrantům a uprchlíkům. Kalibová (2011) uvádí, že nejvíce ohroženou skupinou jsou židé a muslimové. V poslední době je nejen v české společnosti patrná nenávist vůči imigrantům a uprchlíkům. Tito lidé jsou většinou spojovány právě s muslimským náboženským vyznáním. Vznikají proto pojmy jako „Antimuslimský“ a „Islamofobní“. Tyto pojmy se používají k popisu takového jednání, které je nenávistné vůči Islámu a popisuje všechny muslimy jako násilné osoby (Berecz & Devinat, 2016).

Jako příklad můžeme uvést české webové stránky „Vyfoť imigranta“, které vybízely občany, aby vyfotili cizince, o kterých si mysleli, že jsou zde nelegálně. Většina fotografií obsahovala osoby tmavé pleti a doprovázel je dehonestující komentář.

Další skupinou jsou oběti hate crimes spáchaných na základě **sexuální orientace**. LGBT komunita je častým terčem útoků z nenávisti, a jak jsem však již zmiňovala, nemají takovou možnost právní ochrany jako např. oběti nenávistných útoků proti rase. Tyto útoky často provází nedobrovolné zveřejnění sexuální orientace (nucený coming out). S nárůstem používání sociálních sítí můžeme pozorovat i fenomén, kdy lidé natočí video o svém coming outu a vypráví své zkušenosti. Pod videi je možné pozorovat nenávistné komentáře a různé vulgární narážky.

Na základě výzkumu provedeného v České republice bylo zjištěno, že z celkového počtu 496 respondentů, který zahrnoval lesby, gaye a bisexuály mužského i ženského pohlaví, měla více jak polovina zkušenost s nějakou formou diskriminace. Výzkum dále uvádí, že za poslední roky se však rozsah diskriminace nijak nezměnil (Pechová, 2009).

Další skupinou jsou oběti hate crimes spáchaných na základě **politického přesvědčení**. Jedná se především o spory mezi krajní levicí a krajní pravicí. Podle monitoringu bylo nahlášeno 19 % příspěvků, které do této kategorie spadaly. Kromě těchto případů, mezi krajní levicí a pravicí, se trestné činy z nenávisti spáchané na základě politického přesvědčení v České republice moc nevyskytují. Nebo se spíše nehlásí na policii, a proto o nich nemáme tolik informací. Stejně je to u trestných činů na základě politického přesvědčení v reálném světě (Kalibová, 2011).

Další skupinou jsou oběti hate crimes spáchaných na základě **postižení**. Jedná se především o zdravotní postižení. V našem moderním světě není překážkou používání elektronických přístrojů lidmi s postižením. Většinou jsou elektronické přístroje pomocí těchto osobám. Bohužel jsou však snadným terčem kvůli jejich zranitelnosti. Nemáme však žádné statistiky a informace o obětech na internetu.

Dále sem patří oběti hate crimes spáchaných na základě **povolání, věku a pohlaví**. U věku se jedná především o staré osoby. U pohlaví se pak jedná o ženy, které jsou napadány.

3.3 Pachatelé hate crimes v kyberprosortu

Pachatelé trestných činů z nenávisti páchají trestné činy na základě své specifické ideové motivace. Nejsou motivováni ekonomickým ziskem, zcela tedy chybí hmotná pohnutka pachatele, jako je tomu u jiných trestných činů (Herczeg, 2008). Většinou není

předešlý vztah mezi pachatelem a obětí (McDevitt, Levin & Bennett, 2002). Matoušková (2013) uvádí, že neexistuje tzv. čistý typ pachatele trestných činů z nenávisti, ale můžeme určit průměrné vlastnosti takového pachatele. Typickými charakteristikami je sociální narušení osoby, nízké vzdělání, nízký příjem, absence sociálního zázemí. Pachatelé často jednají impulsivně a v afektu. U pachatelů se také projevují poruchy emocí (labilita), citová otupělost, strádání a chybí morální zábrany. Pachatelé jsou většinou mladiství a bývají členové nebo podporovatelé extrémistického hnutí. Můžeme se také setkat i s pachateli „rasismu naruby“, kdy člen minority útočí na majoritu (Matoušková, 2013).

Gerstenfeld (2013) zdůrazňuje roli rodiny při utváření stereotypů a předsudků, ale velmi silným faktorem je také situační faktor. Jedná se zejména o skupiny přátel, vrstevníků a part, do kterých jedinec chce patřit. Pocit sounáležitosti ve skupině dává pachateli pocit anonymity, tudíž si může dovolit více, než by si dovolil, kdyby byl sám (Matoušková, 2013).

Čírtková (2013) zdůrazňuje brutalitu a necitlivost pachatelů trestných činů z nenávisti. Pachatelům chybí empatie k oběti nebo obětem kvůli jejich zaslepenosti a intenzivní nenávisti, kterou pocítují.

Motivace pachatele

Hlavní motivací pachatele je zášť a nenávist vůči osobám odlišné rasy, náboženství, národnosti, sexuální orientace, pohlaví a postižení. Problém nastává při dokazování trestného činu pachateli. Pokud není jasný důkaz o této motivaci pachatele, není možné mu trestný čin dokázat. Na internetu je dokazování o něco lehčí, díky záznamům a možnosti si vše vyfotit a uchovat pro následné zpracování policíí. Problém nastává při vyhodnocování takovýchto záznamů, kdy policie musí jasně rozlišit, co je hate crime a co ne.

S tématem jsou úzce spojené předsudky a stereotypy. Negativní stereotypy jsou často zprostředkované a zobecněné. Pachatel tedy nemusí mít vlastní negativní zkušenost s danou skupinou osob a často nesprávně zobecňuje na všechny členy dané skupiny (Kalibová, 2011). Stereotypy mohou být natolik silné, že jedinec ani na základě dobré zkušenosti již stereotyp nezmění. Stereotyp se tak může stát postojem, který na rozdíl od motivu určuje způsob jednání. Navíc extrémní postoje jsou velmi intenzivní, a proto jsou velmi odolné změně (Nakonečný, 1999).

Dalším motivem je pak samotná nenávist. Pachatelova nenávist vzniká ze strachu, z nepochopení, z patologie, ze závisti a úzkosti (Matoušková, 2013). Pachatel vnímá oběť jako původce této nenávisti a ztrácí k ní veškerou empatii. Oběť nevnímá jako osobu, ale jako symbol skupiny, kterou nenávidí (Čírtková, 2013).

Nenávist však nemusí být primární motivací. Podle Gerstenfeld (2013) motivace trestného činu z nenávisti, alespoň nějakou částí souvisí se skupinovou příslušností oběti.

3.3.1 Typy pachatelů

Pachatelé hate crimes mimo kyberprostor a v kyberprostoru mají velmi podobnou motivaci, proto i jejich typologie je podobná. Pro pachatele hate crimes v reálném světě existují tři používané typologie a pro pachatele v kyberprostoru pak jedna. Nejznámější typologií pachatelů v reálném světě je typologie podle McDevitta a Levina z roku 1993. Nejdříve pachatele rozdělili podle jejich motivace ke spáchání činu – **thrill-seeking offender** (pachatel zážitkového extrémistického násilí), **defensive offender** (pachatel reaktivního extrémistického násilí) a **mission offender** (pachatel symbolického extrémistického násilí). Později autoři ještě přidali kategorii **retaliatory offender**, odvetný pachatel (Čírtková, 2013; Kalibová, 2011; McDevitt, Levin & Bennett, 2002).

Pachatel zážitkového extrémistického násilí jedná zpravidla spontánně a nepřipraveně. Jeho chování může fungovat jako cesta k získání pozornosti a uznání od referenční skupiny. Takovéto nenávistné jednání může být pro tohoto pachatele jediným prostředkem, jak se zviditelnit a upoutat na sebe pozornost druhých. Pokud je čin obzvlášť brutální či vulgární, zaujme tím i média, která se o čin zajímají a zmedializují jej. Tito pachatelé jsou většinou mladí, nespokojení a frustrovaní jedinci. Využívají jakékoliv zranitelné skupiny lidí (Romové, homosexuálové). Zážitkové násilí má svou dynamiku, pachatelé se začínají projevovat prostřednictvím různých sloganů a symbolů a postupem času je jejich chování a jednání čím dál tím víc brutálnější. Takovýto druh násilí se pro pachatele může stát určitým typem drogy (Čírtková, 2013).

Pachatel reaktivního extrémistického násilí se snaží o ochranu svého teritoria nebo teritoria většinové populace. Dominantní je zde strach z cizího a strach ze změny životního stylu pachatele (Čírtková, 2013).

Pachatel symbolického extrémistického násilí má představu, že ve světě existují skupiny, které přináší zlo a má potřebu je odstranit. Jedná se spíše o individuální osoby, které míří na vybrané cíle. Je také zdůrazňována úloha fanatismu, který se může také projevit u organizovaného násilí (Čírtková, 2013).

Pro poslední kategorii pachatelů je typické, že chování a reakci předchází nějaký spouštěč. Jde opět spíše o samostatného útočníka a mladšího věku (McDevitt, Levin & Bennett, 2002).

Další typologií pachatelů v reálném světě, je typologie Matouškové (2013). Ta rozděluje pachatele podle motivace na **ideologicky motivovaného, xenofobního pachatele, ekonomicky a sociálně motivovaného pachatele a kriminálního pachatele**. Ideologicky motivovaný pachatel je většinou členem extremistické organizace, má stálou práci a kvalitní vzdělání. Své chování ospravedlňuje svou ideologií. Oběti volí na instrumentální nebo politickém základě (Matoušková, 2013).

Xenofobní pachatel útočí na všechny, kteří se od něj nějakým způsobem liší. Nenávidí cokoli, co je cizí, jiné, od něj odlišující se. Pachatel většinou není členem extremistických skupin, mívá však nízké vzdělání a zažil ekonomický nedostatek (Matoušková, 2013).

Ekonomický a sociálně motivovaný pachatel většinou není spokojen se sociální a imigrační politikou státu. Cílí především na imigranty a má pocit, že ohrožují domácí obyvatelstvo tím, že jim berou práci, bydlení a finanční prostředky. Pachatel má také pocit, že imigranti zneužívají sociální systém státu (Matoušková, 2013).

Kriminální pachatel je velmi agresivní a násilí vnímá jako prostředek k řešení problémů. U této skupiny pachatelů se nejvíce projevuje patologické narušení. Pachatel vnímá násilí jako něco zcela běžného. Nevybírá si oběti cíleně (Matoušková, 2013).

Dále se můžeme setkat ještě s rozdělením na **politického pachatele, pachatele z přesvědčení a pachatele z pseudopřesvědčení** (Čírtková, 2013; Matoušková, 2013). Politický pachatel je velmi přesvědčen o své ideologii, nepovažuje se za kriminálního a vnímá mezi sebou a ostatními kriminálníky velký rozdíl. Jeho motivace je altruistická, nic nedělá jen pro sebe. Pachatel z přesvědčení opravdu věří, že jeho činy prospívají státu a cítí, že má souhlas okolí. Natolik zastává svou ideologii, že oběti vnímá jen jako symboly nenávisti, které dělají vše proto, aby zničily to, čemu pachatel věří. Jedinci s podobnou ideologií mají tendenci se sdružovat, takovouto skupinu pak nazýváme ideologickou. Pachatel z pseudopřesvědčení svou ideologii jen předstírá. Trestného činu se dopouští jen z touhy po moci a z touhy po vlastním uspokojení (Čírtková, 2013; Matoušková, 2013).

Následující typologie je typologií pachatelů hate crimes na internetu, konkrétně se jedná o pachatele na Twitteru, kteří cílí na muslimské oběti. Typologie vznikla na základě analýzy 500 tweetů a vytvořil ji Imran Awan v roce 2014. Pro lepší přehlednost jsem použila tabulku.

Pachatelé	Popis pachatelů
The trawler	Jedná se o pachatele, který prohlíží ostatní profily a účty lidí s cílem najít muslimy, popřípadě lidi, kteří muslimy znají.
The apprentice	Jedná se o pachatele, který je na síti nový, přesto již hledá pomoc od zkušenějších online útočníků.
The disseminator	Jde o pachatele, který tweetoval nebo retweetoval nenávistné zprávy, obrázky nebo dokumenty, které cílí na muslimské občany.
The impersonator	Pachatel, který používá falešný profil, účet a fotky.
The accessory	Pachatel, který se zapojuje do konverzací přes Twitter, které cílí na zranitelné osoby.
The reactive	Pachatel, který reaguje na nějaký čin ve spojení s imigranty, začne vytvářet různé akce a skupiny, které cílí na imigranty.
The mover	Pachatel, který neustále mění svůj Twitter účet, aby opakovaně mohl na někoho útočit z dalšího profilu.
The professional	Pachatel, kterého na Twitteru sleduje spousta lidí a bez přemýšlení o následcích přidává nenávistné obsahy proti osobě nebo skupině osob kvůli tomu, že jsou muslimové. Takovýto pachatel bude mít více účtů, cílené na dané oběti.

Tabulka 1: *Typologie pachatelů hate crimes mířených na muslimy na Twitteru (Awan, 2014).*

McQuade (2009) rozlišuje dvanáct typologií kyberzločinců. Nezmiňuje specificky pachatele hate crimes, ale dali by se zařadit do dvou typologií. První typologii pachatelů nazývá „Harassers and extortionist“. Jedná se o pachatele, kteří používají technologii k zastrašování a vydírání oběti. Druhou typologii pachatelů nazývá „Organized criminals“. Jsou to organizovaní zločinci, kteří používají počítač a elektronické přístroje k páchaní trestných činů.

Skupinový hate crime

Dalším fenoménem souvisejícím s pachateli hate crimes je skupinový hate crime, na internetu se takovéto skupiny označují jako cyber mobs. Samotná skupina dává pachateli pocit bezpečí, v případě kyberprostoru cítí bezpečí ještě větší. Přestože jsou nejasnosti ve vymezení hate groups mají určité společné charakteristiky. Jedná se o fanatismus a organizovanost. Členové skupiny se také předhánějí v urážení a nenávistné obsahy vnímají jako sport (kdo má více, vyhraje). Jejich cílem je zničit vybranou oběť nebo skupinu.

Členové skupiny se také předhánějí v urážení a psaní nenávistných komentářů, proto mohou komentáře pod určitým obsahem velmi rychle eskalovat. Stejně jako v reálném světě se pachatelé sdružují i ve virtuálním světě. Jejich jednání je obtěžující a ohrožující.

Velkým problémem útoků skupin ve virtuálním světě je ten, že každý přispěje jedním příspěvkem a dohromady pak osoba může mít 100 a více příspěvků, které jsou vulgární, obtěžující a vyhrožující. Celkové jednání skupiny tedy oběti způsobí velkou škodu. Samotní pachatelé pak jsou často bez jakékoliv újmy. Skupiny mohou působit jak na nenávistných webových stránkách, tak na sociálních sítích, kde si mohou o oběti zjistit osobní informace a útok tak může být velmi osobní. Mohou tak cílit, jak na nezměnitelné charakteristiky oběti, tak na její osobní charakteristiky. Cílem se také stávají rodiny a přátelé obětí, na které mohou pachatelé také cílit, popřípadě jim mohou posílat velmi soukromé zprávy nebo lži o oběti, kterou si vybrali, a tím způsobit oběti další nepříjemnosti (Citron, 2014).

3.4 Oběti hate crimes v kyberprostoru

Celkově oběti hate crimes jsou velmi specifickou a jedinečnou skupinou. Jejich viktimizace probíhá zcela odlišně než u obětí jiných trestných činů. Jak jsem již zmiňovala, na oběti je cíleno na základě jejich nezměnitelných charakteristik, oběť se tak nemůže předem bránit a snížit tak riziko ohrožení. Nemůže se rozhodnout a změnit svou

charakteristiku nebo ani nechce a tím nemůže zvýšit bezpečnost svého života a života svých blízkých. Samotný útok na oběť má však tři roviny. První úroveň je samotná oběť, jedná se o terč útoku, druhá rovina je útok na komunitu. Trestné činy z nenávisti mají symbolickou charakteristiku, útokem na oběť pachatel útočí na celou komunitu, kterou oběť reprezentuje. Komunita tak vnímá ohrožení a ví, že příště může být obětí znovu kdokoliv z nich. Pachatelé se tak snaží skupinu zastrašit, snaží se rozšířit strach. Třetí úroveň je jakou má útok dopad na demokratickou společnost a stát. Útok totiž vysílá signál celé společnosti, společnost by se tak měla snažit, aby k útokům dále nedocházelo (Čírtková, 2013; Kalibová, 2011). Poslední rovina by se neměla podceňovat. U obětí může docházet k sekundární viktimizaci a skupina může být vytlačována na okraj společnosti (Čírtková, 2013).

Samotný dopad na oběti může být fatální. Oběti mohou rozvinout nenávist proti sobě samým a tato nenávist může vést až k sebevraždě.

Velkým problémem je také nahlašování případů na policii. Oběti hate crimes často případy nehlásí. Důvody mohou být různé, někteří mají špatnou zkušenost s policií, někteří jsou opakovanými oběťmi, někteří mají jazykovou bariéru a někteří se stydí. Problémem je také zaznamenávání hate crimes. Jak vyplývá z různých definic, každý stát vnímá tento trestný čin jinak, proto nejspíše nikdy nebude možné určit přesný počet hate crimes ve světě (Gerstenfeld, 2013).

Gerstenfeld (2013) popisuje složitost získávání informací od obětí hate crimes. Samotné oběti nemusí znát definici, popřípadě mohou mít zkreslené vzpomínky, která získávání dat stíží.

V České republice jsou nejdéle ohroženou skupinou Romové a v posledních letech také imigranti a uprchlíci. Celkově se jedná o negativní povědomí, které lidé o těchto skupinách mají. Z části je to způsobené tím, jak média tyto skupiny představují, a z části o faktickém sociálním vyloučení těchto skupin ze společnosti. Většina Romů již útoky vnímá jako součást svého soužití s většinou a útoky neohlašuje (Kalibová, 2011).

Bohužel neznáme typickou oběť útoků v kyberprostoru. Nevíme, zda se jedná o ženu či muže, nebo jaké je věkové rozpětí. Tato neznalost souvisí s obtížným sběrem dat, který byl zmíněn výše.

Většina obětí hate crimes nezná svého pachatele, jedná se pro ně často o anonymního člověka. To v obětech vzbuzuje ještě větší strach a také to stěžuje pátrání po pachateli (Perry, 2001).

Jelikož se jedná o specifickou skupinu obětí, jsou důležité i zásady komunikace. Kutálková (2011) zmiňuje důležitost bezpečného prostředí jak pro oběť, tak pro druhou

stranu. Rozhovor by neměl nikdo narušovat a měl by na něj být dostatek času. Při začátku komunikace by se oběti nemělo hned dávat najevo, že je oběť. Rozhovor by měl začít přátelskými otázkami a obecnými tématy. Otázky by měly být otevřené. Měli bychom se ujišťovat, že rozumíme obsahu a poprosit o vysvětlení u nejasných informací. Určitě není doporučeno hodnotit a obviňovat oběť. Také není vhodné podporovat oběť v sebeobviňování. Je důležité připravit se na to, že oběti mohou trpět pocitem, že nejsou normální a že se s nimi něco děje (poruchy spánku, poruchy přijímání potravy, vybavování vzpomínek), v takovém případě je důležité oběti ujistit o normálnosti těchto pocitů. Dále je důležité si uvědomit odlišnost názorů různých kultur na to, co je a co není hate crimes (Kutálková, 2011).

3.4.1 Dopady trestného činu v kyberprostoru na oběti

Ještě není dostatek studií, které by potvrzovaly rozdíl mezi dopady, které mají trestné činy z nenávisti ve virtuálním světě a v reálném světě. Můžeme však pozorovat určitá specifika dopadů na oběť v kyberprostoru. Jedná se především o omezení svobody oběti. Útoky mohou být takového rázu a mohou být tak časté, že oběť je nucena se z virtuálního světa zcela stáhnout.

Existují však studie, které potvrzují rozdíly v dopadech na oběti trestných činů z nenávisti a v dopadech na oběti jiných trestných činů. Iganski (2008) tyto dopady popisuje jako škodlivější. Oběti uvádí, že se cítily emocionálně zasaženy. Podle výzkumů Smitha, Ladera, Hoare a Lau (2012) oběti častěji uváděly emocionální zasažení než oběti jiných trestných činů.

Pár studií také upozorňuje na vztah mezi suicidálními myšlenkami, automutilací a hate crime viktimizací. Autoři House, Van Horn, Coppeans a Stepleman (2011) provedli výzkum na toto téma u LGBT komunity. Výzkum ukazuje, že trauma spojené se sexuální diskriminací bylo často doprovázeno sebepoškozováním, které mělo rostoucí tendenci.

Není výjimkou, že se oběti setkávají s obviněním z přehánění od svých blízkých, pokud jim o činu poví. Obviňovat samotné oběti je jednou z nejčastějších odpovědí na obtěžování v kyberprostoru (Citron, 2014).

Oběti se v kyberprostoru nemohou moc bránit. Jediným řešením je odhlásit se z dané internetové platformy. Omezují svůj čas na internetu. Svě sociální sítě, blogy, e-maily, bankovní účty a další aplikace opatřují hesly. V případě YouTube a blogů vypínají možnost komentářů od jiných uživatelů. Pachatelé tak ovládají oběť v tom smyslu, že nemá možnost

svobodně se rozhodovat o možnostech, které v kyberprostoru má člověk, který není obětí. Někteří lidé se přímo živí reklamou na sociálních sítích, pachatel tak znemožňuje oběti pracovat a oběť může trpět i finančně (Citron, 2014).

Podle autorů Hereka, Gillise, Cogana a Glunta (1997) oběti hate crimes prožívají po činu silné deprese, úzkost, zlost a někteří vykazují symptomy posttraumatické stresové poruchy. Posttraumatická stresová porucha zahrnuje také fyziologické reakce na danou událost. Jde především o poruchy spánku, třes a nevolnost. Tato porucha je specifická tím, že se příznaky mohou projevit až po delším čase od prožitého útoku (Čírtková, 2013). Následky tak mohou mít dlouhodobý charakter a mohou se projevit až několik dnů po samotných útocích.

Williams a Tregidga (2014) zmiňují další dopady trestného činu na oběti. Jedná se především o to, že oběti ztrácejí sebevědomí, jsou depresivní, mají špatný spánek, jsou úzkostliví, častěji se strachují a častěji pláčou. Dále oběti pocítují stres, cítí se izolovaně, mají suicidální myšlenky a prožívají šok. Není výjimkou, že oběti cítí stud a cítí se zranitelně.

U obětí trestných činů z nenávisti můžeme také pozorovat ztrátu pocitu bezpečí. Oběti se těžko vyrovnávají s tím, že jim bylo narušeno soukromí (Čírtková, 2013). U hate crimes v kyberprostoru se může jednat např. o sdílení fotek nebo dokumentů oběti, narušení bankovního účtu...

Přestože trestný čin z nenávisti je symbolickým útokem na celou skupinu, ke které oběť patří, je typické, že oběť pocítuje izolaci. Důvodem může být fakt, že lidé neví, jak s obětí komunikovat, popřípadě se bojí, aby neřekli něco špatně a tak přeruší kontakty s obětí úplně (Čírtková, 2013). Díky anonymitě v kyberprostoru se však oběť nemusí cítit osaměle a může kontaktovat další oběti hate crimes, které si prošly stejným nebo podobným útokem. Kyberprostor má pak funkci sociální opory.

U obětí hate crimes se také mohou projevit pocity stigmatizace více než u jiných obětí. Tím, že útok byl spáchán na základě nějaké nezměnitelné charakteristiky, přispívá k pocitům, že jsou odlišní, a ne normální než většinová populace (Čírtková, 2013).

Je důležité si také uvědomit odlišnosti u různých obětí. Zatímco některé útoky oběť nijak nezasáhnou (přestože by se daly klasifikovat jako hate crimes), jiné mají na oběti velmi silný dopad. Lurigio, Skogan a Davies (1990) jsou přesvědčeni, že síla dopadu trestného činu na oběť závisí na previktimní osobnosti, okolnosti trestného činu a na reakci okolí. Previktimní osobnost je osobnost oběti před trestným činem, a právě osobnost určuje sílu prožívání situací (Čírtková, 2013).

U obětí hate crimes se také můžeme setkat s fenoménem reviktimizace. Jedná se o opakovanou viktimizaci obětí. Walklate (2011) zmiňuje budování resilience u obětí hate crimes. Přestože byly vystaveny nějaké nepříjemné, traumatické události, jsou oběti schopny dále pokračovat ve svém životě. Takové oběti většinou opakované útoky nehlásí (Walklate, 2011). S tématem resilience také souvisí naučená bezmocnost. U obětí se projevuje pocitem vlastní slabosti a ztrátou víry ve vlastní schopnosti. Oběti se stávají pasivními a submisivními a tím se stávají zranitelnějšími (Čírtková, 2013).

Návrh výzkumného projektu

V první části bakalářské práce jsem se zabývala literárním přehledem, který popisoval hate crimes v kyberprostoru z mnoha úhlů pohledu. V této druhé části se budu zabývat kvantitativním výzkumem obětí hate crimes v kyberprostoru.

Přestože jsou velmi známé případy hate crimes v kyberprostoru, jejich popis a výzkum začal až v posledních letech. Přispěla k tomu také migrační krize a silící nenávistné komentáře vyskytující se na sociálních sítích. Tyto komentáře jsou lidem více na očích a vzbuzují zájem médií. Bohužel jsem se zatím nesetkala s mnoha výzkumy, které by se týkaly ať už pachatelů nebo obětí trestných činů z nenávisti v kyberprostoru. Jedním z výzkumů týkajících se pachatelů je výzkum Awana (2014), který se však zabýval jen velmi specifickou skupinou pachatelů. Výzkum cílený na oběti hate crimes např. uskutečnili autoři Williams a Tregidga (2014), kdy zkoumali, zda existují rozdíly dopadů na oběti mezi jednotlivými druhy hate crimes, ale nezkoumali jedince, kteří se stali obětí v kyberprostoru.

Jelikož je opravdu málo výzkumů na téma obětí hate crimes rozhodla jsem se vypracovat návrh výzkumu na toto téma. Jak jsem již psala, jde o fenomén, který vznikl v posledních letech, a proto je možné, že ještě výzkumy nebyly realizovány. Další příčinou může být také fakt, že oběti činy nenahlašují nebo nevědí, že se staly obětí trestného činu. Všechny tyto faktory mohou být velkým problémem při sběru dat od obětí hate crimes.

Při tvoření návrhu kvantitativního výzkumu jsem se inspirovala výzkumem Williamse a Tregidgy (2014) a vytvořila vlastní kvantitativní dotazník, který zjišťuje rozdíly psychologických dopadů hate crimes v kyberprostoru a dopadů hate crimes mimo kyberprostor. Jak jsme se dozvěděli v literární části práce, oběti hate crimes prokazují silnější emocionální reakci na čin než oběti jiného trestného činu (Smitha, Ladera, Hoare a Lau, 2012).

Tento výzkum by mohl upozornit na oběti hate crimes v kyberprostoru a pokud by prokázal rozdíl mezi dopady, mohlo by se s oběťmi pracovat odlišně a intenzivněji. Pokud by se žádný rozdíl neprokázal mohl by výzkum sloužit k zmapování útoků hate crimes v České republice.

4. Cíle výzkumu

Prvním cílem kvantitativního výzkumu je porovnat psychologické dopady trestného činu z nenávisti na oběti, které útok zažily mimo kyberprostor a které jej zažily v kyberprostoru. Jelikož se jedná o velmi specifickou skupinu obětí a Williams a Tregidga

(2014) prokázaly rozdílné dopady trestného činu mezi jednotlivými typy hate crimes, vnímám jako důležité zjistit, zda existují i rozdíly dopadů mezi oběťmi v reálném světě a oběťmi z kyberprostoru.

Druhotným cílem je pak zmapování trestných činů z nenávisti v České republice. Díky kvantitativnímu výzkumu budeme mít data od mnoha obětí a bude tak možné o těchto výsledcích informovat společnost a navázat na ně dalšími výzkumy. V návrhu dotazníku bude kromě jiného také otázka, na jaké internetové platformě na oběti bylo zaútočeno. Díky tomu budeme mít alespoň trochu zmapováno, kde útoky v kyberprostoru v České republice probíhají nejvíce.

Nulová hypotéza zní tedy takto: H₀: Neexistuje rozdíl psychických dopadů mezi oběťmi hate crimes v kyberprostoru a oběťmi hate crimes mimo kyberprostor. Alternativní hypotéza pak bude znít takto: H_A: Existuje rozdíl psychických dopadů mezi oběťmi hate crimes v kyberprostoru a oběťmi hate crimes mimo kyberprostor.

5. Design výzkumného projektu

Jak jsem již zmiňovala není moc výzkumů na téma obětí hate crimes v kyberprostoru, a proto jsem zvolila variantu vytvoření vlastního dotazníku, který by mohl tuto oblast pokrýt. Inspirovala jsem se již zmíněným výzkumem Williamse a Tregidga (2014). Výzkum tedy bude probíhat formou dotazníku. Tento dotazník bude distribuován online na různých sociálních sítích a webových stránkách. O dotazníku bych také informovala různé organizace, které se zaměřují na hate crimes a na oběti trestných činů. Tyto organizace by měly možnost poskytnout odkaz na dotazník obětem trestných činů z nenávisti. Záleželo by pak jen na nich, zda by dotazník vyplnily. Tuto metodu jsem zvolila z obavy malého vzorku, pokud by se jednalo o dotazník tužka/papír. Dotazník by byl aktivní po dobu šesti měsíců. Tuto dobu jsem zvolila opět s ohledem na oběti, které se k dotazníkům nemusí hned dostat. Dotazník jsem nazvala „Dotazník pro oběti trestných činů z nenávisti“.

6. Výzkumný soubor

Výzkumným souborem budou oběti trestného činu z nenávisti, které jsou starší osmnácti let. Přestože je známo, že oběti hate crimes jsou také mladiství, výzkum bych raději zaměřila jen na dospělé jedince.

Velikost výzkumného souboru by ideálně byla 50 respondentů z každé skupiny (útok na internetu / útok v reálném světě). Samozřejmě, že čím více respondentů, odpovídající

požadavkům, tím lépe. Bohužel kvůli specifickým charakteristikám obětí, které jsem zmiňovala v literárně přehledové části, by bylo např. 100 respondentů z každé skupiny nereálné. Sehnání reprezentativního vzorku bude velmi náročné a stejně tak pokrytí všech demografických dělení.

7. Výzkumné metody

Jako výzkumnou metodu používám dotazník. Dotazník jsem nazvala „Dotazník pro oběti trestných činů z nenávisti“. Není potřeba měnit název dotazníku, tak aby zakrýval, co je zkoumáno. Na začátku dotazníku bude informace o tom, co znamená trestný čin z nenávisti. Použila jsem citaci z projektu *Zapomenuté oběti: násilí z nenávisti a poradenství pro jeho oběti v ČR* (2010, s. 20). Je důležité, aby si respondenti tuto citaci přečetli, proto bude vložena na samostatnou stranu a při kliknutí na další stranu dotazníku budou dotázáni, zda definici rozumí. Dotazník celkově obsahuje 38 otázek. Jako první jim budou položeny dvě demografické otázky, a to otázka na pohlaví a věk respondenta. Jak jsem již zmínila, dotazník je mířen na dospělé jedince, proto budou vyřazeni ti jedinci, kterým bude pod osmnáct let. Následně jim budou položeny čtyři otázky, které zjišťují, zda se jedná o trestný čin, který se stal v kyberprostoru nebo mimo něj v reálném světě. Pokud na první otázku odpoví negativně, budou ze vzorku vyloučeni. První dvě otázky jsou uzavřené a respondent může odpovídat jen ANO/NE. Další dvě otázky jsou otevřené. Otázky jsou položeny takto:

1. Cítila jste se někdy obětí hate crime?
2. Jednalo se o útok pomocí elektronických prostředků (počítač, mobilní telefon...)?
3. Pokud ANO uveďte prosím, o jaký elektronický prostředek se jednalo.
4. Pokud se jednalo o útok na internetu uveďte prosím, na jaké platformě se útok odehrál (Facebook, Twitter, YouTube...).

Dalších 32 otázek je mířeno na psychické dopady. Williamse a Tregidga (2014) zkoumali konkrétně tyto psychické dopady: ztráta sebevědomí, deprese, špatný spánek, úzkost, strach, častý pláč, šok, stres, izolaci a sebevražedné myšlenky. Těmito dopady jsem se inspirovala a vytvořila na jejich základě a na základě literárního přehledu 32 otázek. Na otázky respondenti odpovídají pěti bodovou škálou, kde 1 znamená Určitě ne, 2- Spíše ne, 3- Nevím, 4- Spíše ano, 5- Určitě ano. Otázky jsou položeny takto:

1. Cítil/a jste po útoku strach?
2. Po útoku jsem zažíval/a pocity osamělosti.
3. Po útoku jsem cítil/a silnou úzkost.
4. Po útoku jsem zažíval/a silné pocity odlišnosti od druhých.
5. Cítil/a jste po útoku stud?
6. Po útoku jsem měl/a sebevražedné myšlenky.
7. Po útoku se se mnou někdo z blízkých přestal bavit.
8. Vnímáte nějakou změnu ve svém každodenním, běžném fungování po útoku?
9. Po útoku jsem měl/a sebevražedné myšlenky.
10. Po útoku se se mnou někdo z blízkých přestal bavit.
11. Myslím, že si za útok můžu sám.
12. Po útoku jsem měl/a sebevražedné myšlenky.
13. Po útoku jsem se začal/a sebepoškozovat.
14. Po útoku častěji brečím.
15. Často cítím smutek.
16. Cítím se utlačovaný/á.
17. Po útoku mám špatné spaní.
18. Po útoku se cítím ve stresu.
19. Po útoku se mi snížilo sebevědomí.
20. Mám často špatnou náladu, kvůli tomu, co se mi stalo.
21. Po útoku jsem byl/a nepřátelský/a vůči ostatním.
22. Po útoku jsem pociťoval/a vztek a zlost.
23. Po útoku se cítím izolovaný/á.
24. Mám problém radovat se z věcí, které mi před útokem činily radost.
25. Často cítím beznaděj.
26. Po útoku se cítím velmi zranitelně.
27. Po útoku se necítím bezpečně.
28. Cítím se unavený/á.
29. Po útoku pociťuji silné narušení soukromí.
30. Po útoku pociťuji omezení vlastní svobody.
31. Cítím se bezcenný/á.
32. Cítím ztrátu chuti do života.

Jelikož se jedná o test vytvořený je potřeba u něj provést položkovou analýzu, která slouží ke zkvalitnění testu a obsahuje jak kvalitativní, tak kvantitativní analýzu. Kvantitativní analýza, kromě jiného, obsahuje zjištění obtížnosti položek a korelaci položek s hrubým skórem a možnost vyloučení nevhodných položek.

Je také potřeba zjistit reliabilitu dotazníku. Reliabilitu bych počítala pomocí Split-half a pomocí vnitřní konzistence, která se vyjadřuje pomocí Cronbachovo alfa. Na základě výsledků reliability bych se pustila do validizace dotazníku.

8. Způsob zpracování dat

Data budou převedena do excelové tabulky a otevřené otázky budou překódovány. Zpracování dat výzkumu bude probíhat pomocí T-testu pro dva nezávislé soubory. Pro výpočet T-testu bude použit program JASP. Hladina významnosti α bude mít hodnotu 0,05.

9. Etika navrhovaného výzkumu

Jelikož pracujeme se zvláště zranitelnými oběťmi je nutné dodržovat etiku ve výzkumu. Dotazník bude zcela anonymizovaný, oběti nebudou vyplňovat žádné osobní údaje. Samozřejmě budou mít možnost kdykoliv od dotazníku upustit a zanechat vyplňování otázek

V úvodu dotazníku považuji také za nutné krátce zmínit, čeho se výzkum týká.

Na konci dotazníku bude kontakt na organizace, které se zabývají pomocí obětem trestných činů z nenávisti (Bílý kruh bezpečí, In IUSTIA). Oběti tak budou mít možnost tyto organizace kontaktovat a poradit se. Dále na konci dotazníku bude uveden e-mail, na který budou moct oběti posílat své dotazy, týkající se výzkumu.

10. Diskuse

V této kapitole se pokusím shrnout úskalí a mezery jak literárně přehledové části, tak návrhu výzkumu bakalářské práce.

Už v samotném úvodu je zmiňováno, že není jednotná definice hate crime. Taková to nejednotnost pak může vést k tomu, že nevíme, co si jaký autor pod tímto pojmem přesně představuje. Úskalí také vidím v překladech hate crime do českého jazyka. Často jsem

v práci používala výraz „trestný čin z nenávisti“, jelikož mi přijde, že se nejvíce používá a lidé mají povědomí o této terminologii. V literárně přehledové části jsme si mohli všimnout, že někteří autoři tento překlad neschvalují, kvůli jeho nedostatečnému postihnutí pojmu hate crime.

Přestože se jedná o práci psanou na Katedře psychologie nemohla jsem se vyhnout krátké kapitole o postihnutí pachatele a o právu obětí. Tuto kapitolu vnímám jako důležitou a doplňující ke kapitole o vymezení pojmu hate crime. Kapitola nám pomohla osvětlit, jak hate crime vnímá právo a jakou mají podporu oběti těchto trestných činů.

Dalším úskalím této části vnímám to, že by se dalo v kapitole o kyberkriminalitě postihnout více trestných činů. Práci jsem se snažila však cílit jen na hate crimes.

Nejtěžší na zpracování pro mě byla poslední kapitola hate crimes v kyberprostoru. Snažila jsem se postihnout problematiku z různých úhlů pohledu, ale věřím, že by se dala doplnit o další podkapitoly např. jak na hate crimes v kyberprostoru nahlíží společnost. Celkově jsem při zpracování této kapitoly měla problémy se zdroji. Spousta zdrojů pojednává jen o hate crimes v reálném světě a nezmiňuje se o těch v kyberprostoru. U typologie pachatelů jsem proto uvedla také typologii pachatelů z reálného světa.

Návrh výzkumu má mnohá úskalí. Jako hlavní problém vnímám to, že nevíme, zda je respondent opravdu obětí hate crime. Tento fakt jsem se snažila ošetřit informací o tom, co je hate crime, a které činy do tohoto tématu spadají. Bohužel však respondenti nemusí číst pozorně a odkliknout, že informaci přečetli.

Dalším úskalím je distribuce dotazníku. Jelikož před námi proband nesedí nevíme, kdo přesně dotazník vyplňuje, zda jej vyplňuje sám a v jakém prostředí. Může mít kolem sebe rušivé elementy, které naruší vyplňování dotazníku. Nevíme také zda správně pochopil definici hate crime.

Jako problém se při uskutečnění návrhu výzkumu ukáže také počet respondentů. Obávám se, že nebude dostatek respondentů, tak aby se splnily požadavky reprezentativnosti vzorku.

Dále se také může ukázat, že navržené otázky jsou špatně položené a nezjišťují psychický dopad trestného činu, tudíž znemožňují pokračovat dále ve výzkumu a porovnat dvě skupiny.

Závěr

Tato práce se zabývala hate crimes v kyberprostoru. Nejdříve jsem tento pojem vymezila a poukázala na možnosti různého překladu tohoto pojmu i do českého jazyka. Zmíněn byl také problém nejasné definice tohoto pojmu. Různí autoři používají různé překlady. Dále jsem také zmínila, jak si hate crimes stojí v právním systému České republiky. V této kapitole jsem především popisovala, co stojí v trestním zákoníku a také jsem popisovala, jaké mají oběti možnosti díky docela novému zákonu o obětech trestných činů.

V další části práce jsem se věnovala kyberprostoru a kyberkriminalitě. Snažila jsem se o vymezení pojmu kyberprostor. Jedná se o virtuální svět, kde kromě jiného může také docházet ke kyberkriminalitě. Dále jsem se pokusila zmapovat psychologické aspekty útoků na internetu. Popisovala jsem především anonymitu, skupinovou dynamiku a deindividuaci. Zabývala jsem se také specifickou komunikací v kyberprostoru. V této kapitole jsem představila pozitiva a negativa takovéto komunikace.

Poslední kapitolou v literárně přehledové části jsou samotné hate crimes v kyberprostoru. Uvedla jsem jejich specifické znaky, jako je např. obtížné určení pachatele nebo symbolika činu. Popsala jsem také druhy hate crimes jako je např. cyberhate a obtěžování. Zabývala jsem se také různými skupinami obětí. Předposlední kapitola se věnuje typům pachatelů. Zmínila jsem jejich motivaci a popsala typologii pachatelů. Poslední kapitola je věnována obětem. Popisovala jsem také dopady trestného činu v kyberprostoru na oběti.

V poslední kapitole práce je návrh výzkumu, který se týká obětí trestných činů. Návrh výzkumu si klade za cíl zjistit, zda existují rozdíly psychickými dopady trestného činu na oběti, které zažily útok v kyberprostoru a na oběti, které zažily útok mimo kyberprostor.

Práce se pokusila shrnout poznatky o tomto tématu jak ze zahraniční, tak z české literatury. Hate crimes v kyberprostoru jsou čím dál častějším jevem, a proto je důležité o něm informovat společnost. Už jen kvůli silným dopadům těchto trestných činů na oběti.

Seznam použité literatury

- Awan, I. (2014). Islamophobia and Twitter: A Typology of Online Hate Against Muslims on Social Media, *Policy and Internet* 6(2), 133-150.
- Berecz, T. & Devinat, Ch. (2016). *Relevance of Cyber Hate in Europe and Current Topics that Shape Online Hate Speech*. Retrieved from http://test.inachbase.net/wp-content/uploads/FVRelevance_of_Cyber_Hate_in_Europe_and_Current_Topics_that_Shape_Online_Hate_Speech.pdf
- Boeckmann, R. J., & Turpin-Petrosino, C. (2002). Understanding the Harm of Hate Crime. *Journal Of Social Issues*, 58(2), 207-225
- Citron, D. K. (2014). *Hate crimes in cyberspace*. London, England: Harvard University Press
- Český statistický úřad (2017). *Informační společnost v číslech 2017* [Online]. Retrieved July 30, 2018, from https://www.czso.cz/documents/10180/46014808/061004-17_S.pdf/b9a0a83e-7a6f-4613-b1df-33fe8b5d1a8e?version=1.1
- Čírtková, L. (2013). *Forenzní psychologie* (3., upr. vyd.). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- DeAndrea, D. C., Tong, S. T. & Walther, J. B. (2010). In Cupach, W. R., Spitzberg, B. H. (Eds.), *The dark side of close relationships*. New York: Routledge, 95-118
- Dreßing, H., Bailer, J., Anders, A., Wagner, H., & Gallas, C. (2014). Cyberstalking in a Large Sample of Social Network Users: Prevalence, Characteristics, and Impact Upon Victims. *Cyberpsychology, Behavior, And Social Networking*, 17(2), 61-67
- Ehrlich, H. J. (2009). *Hate crimes and ethnoviolence: the history, current affairs, and future of discrimination in America*. Boulder, CO: Westview Press.
- Fox, K. A., Nobles, M. R., & Fisher, B. S. (2011). Method behind the madness: An examination of stalking measurements. *Aggression And Violent Behavior*, 16(1), 74-84.
- Garza, G. (2002). The internet, narrative, and subjectivity. *Journal of Constructivist Psychology*. 15 (3), 185-203.

- Gerstenfeld, P. B. (2013). *Hate Crimes: Causes, Controls, and Controversies* (3rd ed.). Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Goldstein, A. P. (2002). *The psychology of group aggression*. New York: J. Wiley.
- Grabosky, P. (2001). Computer Crime: A Criminological Overview. *Forum On Crime And Society*, 1(1), 35-53.
- Gřivna, T., & Polčák, R. (Eds.). (2008). *Kyberkriminalita a právo*. Praha: Auditorium.
- Herczeg, J. (2008). *Trestné činy z nenávisti: právní monografie*. Praha: ASPI.
- Herek, G. M., Gillis, J. R., Cogan, J. C. and Glunt, E. K. (1997) Hate Crime Victimization Among Lesbian, Gay and Bisexual Adults: Prevalence, Psychological Correlates and Methodological Issues, *Journal of Interpersonal Violence*, 12: 19–215.
- House, A. S., Van Horn, E., Coppeans, C. & Stepleman, L. M. (2011), Interpersonal Trauma and Discriminatory Events as Predictors of Suicidal and Nonsuicidal Self-Injury in Gay, Lesbian, Bisexual, and Transgender Persons, *Traumatology*, 17: 75–85.
- Chan, J., Ghose, A., & Seamans, R. (2015). The internet and racial hate crime: Offline spillovers from online access. *Mis Quarterly: Management Information Systems*, 40(2), 381 - 403.
- Chmelík, J. (2001). *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde Praha.
- In IUSTITIA (2017). *NENÁVIST NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH Výsledky testingu hlášení nenávistně motivovaných příspěvků na sociálních sítích Česká republika ve srovnání EU*. Retrieved from <http://www.in-ius.cz/dwn/konias/zaver-zprava-final-verze-.pdf>
- Janoušek, J. (2015). *Psychologické základy verbální komunikace: projevy psychických funkcí ve verbální komunikaci, významová dynamika a struktura komunikačního aktu, komunikace písemná, ženská, mužská, virtuální, vnitřní kooperace a vnitřní řeč ve verbální komunikaci*. Praha: Grada.
- Jourová, V. (2016). *Code of Conduct on countering illegal hate speech online: First results on implementation*. Retrieved from https://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-50/factsheet-code-conduct-8_40573.pdf

- Kalibová, K. (2011). *Násilí z nenávisti a média*. In K. Kalibová (ed.), *Násilí z nenávisti, rasismus a média: Jak nepsat černobíle o barevném světě* (pp. 10 – 25). Praha: In IUSTITIA.
- Kalibová, K. a kol. (2016). *Zákon o obětech trestných činů: Praktická a legislativní doporučení zohledňující návrh technické novely zákona č. 45/2013 Sb., (číslo sněmovního tisku 658, 7. volební období PSP ČR)* (2016 ed.). Praha: In IUSTITIA.
- Kalibová In: *Zapomenuté oběti: násilí z nenávisti a poradenství pro jeho oběti v ČR: [závěrečná zpráva z projektu Hate crime - Zapomenuté oběti]* (2010). Praha: Foundation „Remembrance, Responsibility and Future“, Kulturbüro Sachsen e. V., In IUSTITIA
- Kiesler, S., Siegel, J., & McGuire, T. W. (1984). Social psychological aspects of computer-mediated communication. *American Psychologist*, 39(10), 1123-1134
- Kutálková, P. (2011). Jak vést respektující rozhovor. In K. Kalibová (ed.), *Násilí z nenávisti, rasismus a média: Jak nepsat černobíle o barevném světě* (pp. 26 – 35). Praha: In IUSTITIA.
- Lurigio, A. J., Skogen, W. C., Davis, R. C. (1990). *Victims of crime*. New Delhi: Sage Publications
- Matoušková, I. (2013). *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada.
- Mareš, M. (2011). *Problematika Hate Crime: Zahraniční zkušenosti a možnost aplikace tohoto přístupu v ČR s důrazem na trestné činy z nenávisti proti cizincům*. Retrieved from www.mvcr.cz/soubor/problematika-hate-crime.aspx
- McAfee Digital Deception Study 2013: *Exploring the Online Disconnect between Parents & Pre-teens, Teens and Young Adults*. (2013). Retrieved from http://boletines.prisadigital.com/rp_digital_deception_survey.pdf
- McDevitt, J., Levin, J., & Bennett, S. (2002). Hate Crime Offenders: An Expanded Typology. *Journal of Social issues*, 58(2), 303 – 317.
- McKenna, K. Y. A., & Bargh, J. A. (2000). Plan 9 From Cyberspace: The Implications of the Internet for Personality and Social Psychology. *Personality And Social Psychology Review*, 4(1), 57-75.

- McQuade, S. C. (2009). *Encyclopedia of cybercrime*. Westport, Conn.: Greenwood Press.
- Mullen, B. (1983). Operationalizing the effect of the group on the individual: A self-attention perspective. *Journal Of Experimental Social Psychology*, 19(4), 295-322
- Nakonečný, M. (1999). *Sociální psychologie*. Praha: Academia.
- Ottis, R., & Lorents, P. (2010). *Cyberspace: Definition and implications*. Paper presented at the 267-XII International Conference on Information Warfare and Security
- Partners against hate (2003). *Investigating Hate Crimes on the Internet*. Washington, D.C.: Partners against hate.
- Pechová, O. (2009). Diskriminace na základě sexuální orientace. *E-psychologie* 3(3), 1-16.
- Perry, B. (2001). *In The Name of Hate: Understanding Hate Crimes*. New York: Routledge.
- Plant, E. A., & Devine, P. G. (1998). Internal and external motivation to respond without prejudice. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 75(3), 811-832
- Reyns, B. W., Henson, B., & Fisher, B. S. (2012). Stalking in the Twilight Zone: Extent of Cyberstalking Victimization and Offending Among College Students. *Deviant Behavior*, 33(1), 1-25.
- Říčan, P. (2010). *Psychologie osobnosti: obor v pohybu* (6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2.). Praha: Grada.
- Smith, K., Lader, D., Hoare, J. & Lau, I. (2012), *Hate Crime, Cyber Security and the Experience of Crime Among Children: Findings From the 2010/11 British Crime Survey*. Home Office.
- Spears, R., Lea, M., & Lee, S. (1990). De-individuation and group polarization in computer-mediated communication. *British Journal Of Social Psychology*, 29(2), 121-134.
- Spitzberg, B. H., & Hoobler, G. (2016). Cyberstalking and the technologies of interpersonal terrorism, *New Media & Society*, 4(1), 71-92

- Strate, L. (1999). The varieties of cyberspace: Problems in definition and delimitation. *Western Journal Of Communication*, 63(3), 382-412.
- Sunstein, C. R. (2009). *Going to extremes: how like minds unite and divide*. New York: Oxford University Press.
- Turkle, S. (1995). *Life on the screen. Identity in the age of the Internet*. New York: Simon and Schuster
- Vegrichtová, B. (2013). *Extremismus a společnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Walklate, S. (2011), Reframing Criminal Victimization: Finding a Place for Vulnerability and Resilience, *Theoretical Criminology*, 15: 179–94.
- Wall, D.S. (2003). Mapping Out Cybercrimes in Cyberspacial Surveillant Assemblage. In K. Ball, & F. Webster, *The Intensification of surveillance: crime, terrorism and warfare in the information age*. Sterling, VA: Pluto Press.
- Williams, M. L., & Tregidga, J. (2014). Hate Crime Victimization in Wales. *British Journal Of Criminology*, 54(5), 946-967.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon (2009)*. Praha: Armex publishing
- Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů (2013)*.
- Zapomenuté oběti: násilí z nenávisti a poradenství pro jeho oběti v ČR: [závěrečná zpráva z projektu Hate crime - Zapomenuté oběti]* (2010). Praha: Foundation „Remembrance, Responsibility and Future“, Kulturbüro Sachsen e. V., In IUSTITIA
- Završník, A. (2017). *Kyberkriminalita*. Praha: Wolters Kluwer.
- Zpráva o násilí z nenávisti v České republice 2014* [Online]. (2015) (2015 ed.). Praha: In IUSTITIA, o.p.s. Retrieved from <http://www.in-ius.cz/dwn/znz2015/znn2014cz.pdf>

Seznam obrázků

Obrázek 1: Příklad-trestný čin vraždy (Kalibová In: <i>Zapomenuté oběti: násilí z nenávisti a poradenství pro jeho oběti v ČR</i> , 2010).....	11
--	----

Seznam tabulek

Tabulka 1: <i>Typologie pachatelů hate crimes mířených na muslimy na Twitteru (Awan, 2014)</i>	25
--	----

Seznam zkratk

AJ.	A jiné
APA	American Psychological Association
NAPŘ.	Například
ODIHR	Kancelář pro demokratické instituce a lidská práva
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
SB.	Sbírka
TZ	Trestní zákoník
USA	Spojené státy americké
ZOTČ	Zákon o obětech trestných činů
§	Paragraf

Příloha 1.

Návrh „Dotazníku pro oběti trestných činů z nenávisti“

Prosíme, pečlivě si přečtěte následující definici trestného činu z nenávisti:

Trestné činy z nenávisti neboli hate crimes jsou „*Jakékoliv trestné činy, jak proti osobám, tak i majetku, u kterého bylo na oběti nebo cíle tohoto činu zaútočeno z důvodu jejich domnělé nebo skutečné příslušnosti, propojenosti, náklonnosti, podpore nebo členství v určité skupině. Tato skupina může být definována na základě skutečné nebo domnělé rasy, národnostního nebo etnického původu, jazyka, barvy pleti, náboženství, pohlaví, věku, psychického nebo tělesného postižení, sexuální orientace nebo dalšího podobného faktoru*“ (Zapomenuté oběti: násilí z nenávisti a poradenství pro jeho oběti v ČR, 2010, s. 20).

Pohlaví

Muž/Žena/Jiné

Věk

Otevřená otázka

Cítila jste se někdy obětí hate crime?

Ano/Ne

Jednalo se o útok pomocí elektronických prostředků (počítač, mobilní telefon...)?

Ano/Ne

Pokud ANO uveďte prosím, o jaký elektronický prostředek se jednalo.

Otevřená otázka

Pokud se jednalo o útok na internetu, uveďte prosím, na jaké platformě se útok odehrál (Facebook, Twitter, YouTube...)

Otevřená otázka

Na následující otázky budete odpovídat na škále 1-5, kde 1 znamená Určitě ne, 2- Spíše ne, 3- Nevím, 4- Spíše ano, 5- Určitě ano.

1. Cítil/a jste po útoku strach?

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

2. Po útoku jsem zažíval/a pocity osamělosti.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

3. Po útoku jsem cítil/a silnou úzkost.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

4. Po útoku jsem zažíval/a silné pocity odlišnosti od druhých.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

5. Cítil/a jste po útoku stud?

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

6. Po útoku jsem měl/a sebevražedné myšlenky.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

7. Po útoku se se mnou někdo z blízkých přestal bavit.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

8. Vnímáte nějakou změnu ve svém každodenním, běžném fungování po útoku?

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

9. Po útoku jsem měl/a sebevražedné myšlenky.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

10. Po útoku se se mnou někdo z blízkých přestal bavit.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

11. Myslím, že si za útok můžu sám.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

12. Po útoku jsem měl/a sebevražedné myšlenky.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

13. Po útoku jsem se začal/a sebepoškozovat.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

14. Po útoku častěji brečím.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

15. Často cítím smutek.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

16. Cítím se utlačovaný/á.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

17. Po útoku mám špatné spaní.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

18. Po útoku se cítím ve stresu.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

19. Po útoku se mi snížilo sebevědomí.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

20. Mám často špatnou náladu, kvůli tomu, co se mi stalo.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

21. Po útoku jsem byl/a nepřátelský/a vůči ostatním.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

22. Po útoku jsem pociťoval/a vztek a zlost.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

23. Po útoku se cítím izolovaný/á.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

24. Mám problém radovat se z věcí, které mi před útokem činily radost.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

25. Často cítím beznaděj.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

26. Po útoku se cítím velmi zranitelně.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

27. Po útoku se necítím bezpečně.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

28. Cítím se unavený/á.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

29. Po útoku pociťuji silné narušení soukromí.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

30. Po útoku pociťuji omezení vlastní svobody.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

31. Cítím se bezcenný/á.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

32. Cítím ztrátu chuti do života.

Určitě ne – Spíše ne – Něco mezi – Spíše ano – Určitě ano

Děkujeme za vyplnění dotazníku. V případě, že byste se chtěli poradit o svém případě je možné kontaktovat organizaci Bílý kruh bezpečí anebo organizaci In IUSTITIA. Pokud máte nějaké dotazy ohledně výzkumu, prosím kontaktujte nás na e-mailové adrese